

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří, Pobečví a Oderských hor.

Ročník XXVI.

Duben 1949.

Číslo 8.

Jaroslav Kanyza:

Lipensko v literatuře.

(Pokračování.)

Kolik na tom prvním čísle vydělal?

Při této otázce se dr. Příkryl vždy jen usmál a propověděl něco o tom, že stejně velká dobrota lidu byla vyvažována jeho chudobou.

Odběratelů totiž neměl, jen co sám mezi známé rozeslal, a pak, psal hlavně pro svůj selský lid na Záhoří. Než vyšel celý první svazek (12 sešitů) uplynuly 4 roky, to proto, že bylo nutno z hubené kongruy střádat, než bylo možno znovu zajet do Holešova objednat nový sešitek. Druhý svazek (těžko říci ročník!) o 5 sešitech vyšel opět v Soběchlebských v letech 1895—1900, třetí svazek už vydával jako kooperátor v Týně opět o 12 číslech, a to v letech 1906—1907. To už tiskne Slovákova tiskárna v Kroměříži. Čtenářů přibývalo, dokonce i těch, kteří platili, a tak mohl obětavý spisovatel, redaktor a majitel Záhorské kroniky vydávat už ročníky, a to IV. 1908, V. 1909 a VI. 1910. Ale tím se finančně nadobro vyčerpал a proto VII. ročník mu vydal paršovský farář Ant. Sehnal. Ale ani ten nestačil finančně — a proto Záhorská kronika přestala vycházet, až ji obnovil roku 1925 ředitel obecné školy Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě, který ji vydával do roku 1941. To už je pak druhá fáze tohoto vlastivědného sborníku.

Na obou obdobích Záhorské kroniky je vidět podstatný rozdíl: období Příkrylovo se vyznačuje, řekli bychom dnes, amatérským rázem. Ne že by byl dr. Příkryl v národopisu laikem, nikoli, ale dělal si všechno sám, neměl mimo svůj idealism pomocníků a v horování pro praslovanský ráz Záhoří chyběl nadšenému pracovníku korektor rozumové kázně; jeho domněnka o cyrilometodějské kultuře na Záhoří, která prý se udržela ve vědomí lidu nepřerušena žádnou jinou kulturní vrstvou, vznikla z nadšené lásky a dobré

vůle, zachraňovat to nejdražší, to nejstarší, to, co jde až do dob praslovanských a čeho stovky viděl v pověstech, pohádkách i kultu katolickém; ba několikrát se proto tvrdě srazil i s církevní vrchností. Kdo jej znal, dovedl pochopit, proč lidé tak pevně věřili v »Rukopis Královédvorský a Zelenohorský«.

V prvních sbornících Příkrylových čteme tedy po vyličení záhorského kraje a jeho obyvatelstva, pověstí a pohádky, pak zprávy o výkopech žárových hrobů kolem Soběchlebu, jež sám prováděl, o záhorské svatbě a národopisných slavnostech v Dřevohosticích, jež nadšený kaplan dovedl tak připravit, že bylo jen logickým zakončením, že se s milými Záhoráky objevil až na Národopisné výstavě v Praze r. 1895, kde jeho snaha byla před celým světem uznána medailí výstavního výboru.

Když nebylo peněz, zůstala aspoň spousta materiálu a sběratelské i redaktorské zkušenosti. Zůstala však i touha pokračovat v díle jednou započatém. Když se však dr. Příkryl stal farářem v Drahotuších, ztratil kontakt se Záhořím, přibývalo i let, a tak se díla ujal organisátor lidovýchovné činnosti na Lipensku Antonín Fröhlich-Frel v Dol. Újezdě.

Hned v prvním ročníku, jím vydaném (v pořadí VIII.) r. 1925, bylo zřejmé, že se tu ujímá práce organisátor, který si devedl najít dobré a často i vynikající spolupracovníky. Záhorská kronika se stává ze staromilského sborníku, idealisujícího národopisu, skutečným vlastivědným sborníkem Záhoří i Pobečví, který se velmi zasloužil o kulturně historický výzkum našeho kraje v nejširším významu slova. Romantika byla nahrazena odborně poučným výzkumnictvím.

A tak vedle geologicko-archeologického výzkumu Pobečví, jež podnikli v Záhorské kronice zvláště prof. dr. K. Zapletal, prof. dr. J. Skutil a prof. dr. Michal, vedle přírodopisných statí dra Miloše Záleského, čteme v jednotlivých ročnících velmi poučné statí z historie politické, kulturní, hospodářské i náboženské od lipenského archiváře prof. J. Mráčka, dále od Floriana Zapletala, Boh. Jindry, F. Nováka, Ant. Fröhlicha a jiných. Veliká láska ke kraji, jímž šly součásti českých dějů, je jimž nositeli byli Bratří i luteráti, katoličtí biskupové, vojenské nájezdy polské,

rakouské i švédské, slavné rody Pernštejnů, Kravařů, Ludaniců i Rožmberků, i otcové pobožných škol lipenských — to vše tu shledáváme v člancích, psaných bystře, zasvěceně i láskyplně, avšak bez romantického přikrašlování. Ale Záhorská kronika by nebyla celá, kdyby tu chyběly statí čistě lidopisné. Josef Klvaňa, po rodičích ze Záhoří, se tu nejen vyzpovídal r. 1911 ve svých vzpomínkách ze Záhoří, ale podal tu bystře promyšlený výklad o záhorském kraji, jež doplnil též svými fotografiemi z Dřevohostic, ředitel Rud. Kout tu podal slovníček lipenského nářečí a K. Havlíček tu otiskl i s notací mnoho záhorských písní, jež nejsou už nikde jinde zapsány. Otto Sova ze Slavkova pod Host. sebral mnoho říkadel, rozpočítadel, škádlívek a podobných lidopisných drobností, které dokreslují povahu i způsob života záhorského lidu. Avšak vedle pocitu plnosti života a jeho krásy, nebylo zapomenuto ani na to, že mezi lidmi žijí i osoby zločinné, a tak se na listech Záhorské kroniky objevují i opisy knih smolných města Lipníka i obrazy truchlivých poprav.

Redaktor neustrnul na lokálním patriotismu, dovedl si vždycky najít cestičku k osvědčeným znalcům pro ten který obor; není tedy divu, že se v Záhorské kronice shledáváme i s univ. prof. dr. Fr. Trávníčkem.

Záhorská kronika však je vděčná nejen k tvůrcům dob dávno minulých a století dávno uzavřených, nýbrž dovede si vděčně vzpomenout i těch, kteří tvořili nedávnou minulost a v ní kulturní a hospodářské předpoklady dnešního života.

Na stranách Záhorské kroniky vzpomínáme na všechny dobré a statečné lidi, kteří v minulých nebo v tomto století zasáhli do národního života v Lipníku. Vedle několika článků o zakladateli Záhorské kroniky Msgr. Fr. Příkrylovi, čteme tu o význačném mecenáši českého školství v Lipníku, o cis. radovi a velkoobchodníku v Praze, Janu Netřovi, rodákú lipenském, který také v Lipníku čeká na den vzkříšení, o básníku a advokátu dr. Fr. Brzobohatém, o řediteli kyjovského gymnasia Jos. Klvaňovi, jedinečném znalci lidového umění na Slovácku, jež strávil v Lipníku u svých rodičů a na školách své mládí, o básníku Fr. Tábořském, o hranickém buditeli J. H. A. Gallašovi a jiných.

Velmi těžko lze podati v krátkém článku bohatství ob-

sahu a zkoumání, jež v největší části jsou původní a nikoli kompilace z prací už hotových nebo jenom malé odvary vědeckých knih. Záhorská kronika vykonala pro výzkum kraje od Tovačova až po Val. Meziříčí neobyčejně velký kus práce, což vidět z toho, že jejich výzkumů si všímají i odborné časopisy vědecké, na př. ČMM, ČCH a jiné. —

V době nejnovější se dotklo Lipenska ve svých pracích jen letmo několik spisovatelů. Byl to obzvláště Čeněk Kramoliš (* 1862), který svými historickými romány »Soumrak« a »Za bouře a blesků« spiná místní děje opornou osnovou s všenárodními politicko-historickými osudy. Přerovský autor J. V. Jesenský pokusil se zpodobnit dobu a postavu »Prvního pána helštýnského« Friduše z Linavy.

Dokončení.

A. Ebnerová:

Z dějin literátského kuru hranického.

(Pokračování.)

Následkem zničených zápisů cechu literátského unikají nám jména členů za prvních stošedesát let. Leč jména zdánlivě nenávratně ztracená vystupují téměř v celé úplnosti ze sporých zmínek v gruntovních lejtstřech a z četnějších záznamů místních matrik 17. a 18. století. Obracíme zřetel také k hudebníkům světským a přibíráme je sem, berouce v úvahu přímý vztah hudebníkův k hudbě rázu jak církevního, tak světského. Ten i onen ráz daří jeho cit hojnými vzněty. Z nich pak pramení onen nutný náladový podklad a tvůrčí zápal, jež činí hudebníkův projev patřičně životním.

Staří Hraničané, jako všichni lidé všech dob, zpestřovali svůj veřejný i soukromý život hojnou hudbou, alespoň v poklidných dobách. Víme z dřívějších rádků, že literní školy minulých věků vzdělávaly mládež kromě zpěvu také ve hře na hudební nástroje a že školáci si přivydělávali »hudením« při všech možných příležitostech (svatby, kasače o svátku pana purkmistra či duchovního, průvody, procesy a j.). Když pak bývali žáci stali se dospělými lidmi a zběhlými hudebníky, tu byla vítána jejich spoluúčast ve sboru chrámových zpěváků a hudebníků.

Podávám výčet místních školních správců a hudebníků, zejména varhaníků. Tito zpravidla bývali hlavou bratrstva a hybnou pákou veškeré jeho činnosti.

Jmen učitelů ze 16. stol. neznáme. Víme toliko, že tehdejší městská škola u fary (v místě bočního vchodu dnešní školní budovy), nepyšnila se velikým počtem žactva, ani slavnou pověstí v pedagogickém či jiném ohledu.

V letech 1564—1570 Jan Kropáč napomíná konšely, aby posílali sirotky, jejichž otcovské domy koupili, do školy a aby za ně platili učitelé z otičny, t. j. z otcovského podílu dětí. Dodává, že vzdělání je nad bohatství. Takto soudí a dle toho svůj život spravují mnohá knížata a panstva v sousedství zemi českých.¹⁾

Z řady hudebníků zachovala se tato jména:

Martin Trubač (též Fukač) a Jiřík Fukač. Martin varhaník a Petr Taul, varhaník. Z literátů jsou potvrzeni toliko dva: Brikcí Vejvoda, pekař a Jan Balšánek z Násplů. Je možné, že Brikcí, jako pekařský cechmistr, svým vlivem rozmnožil sbor literátů o některé ze svých kolegů v povolání: o Petra Fučika, Jiříka Včerejšího, Matěje Holase Božího, pekaře (pekl hostie pro služby boží), Jiříka Hvězdáře z Horní brány. Snad se tu vyskytla i jména Krejzle, Židek, Chřenek, Hruška, Holý, Karásek.

Století 17. Učitelé: R. 1629 připomíná se jako správce školy hranické Albertus Vitus s chotí Mariannou. O nějaký rok dříve stává kmotrou při křtu Anna rektorka. Jména jejího muže jsme nezjistili. R. 1632 připomíná se Mikuláš Lounský a choť Marianna (patrně vdova po Albertu Vitovi), 1641 Ondřej Laštovička - choť Alžběta, 1655/56 Michael Regule-Králík — první žena Eva, druhá Zuzana, dcera Honzle kováře. Dva zápisy z let 1664/65 obohacují místní školní kroniku o jméno Pavla Čermáka, »rektora města Hranic«, ryneckého měšťana (oddavková matrika). R. 1667 křtí své dítě Jan Ignác Dulanský, »rektor hranický«, s chotí Kateřinou.²⁾

Varhaníci: V letech 1626/36 připomíná se Johanes Malý, organista, zvaný též Johanes varhaník. Jeho nástupcem a zetěm stal se v letech 1650/60 Jiřík Dobřícký. Zemřel 32letý r. 1660 a jeho vdova Dorota stala se pravděpodobně

¹⁾ Z. A. M. Artikule Jana z Pernštejna a Jana Kropáče.

²⁾ Křestní a oddavkové farní matriky.

v letech 1664/70 manželkou Jiříka Těšínského, varhaníka. R. 1668 nacházíme jméno dalšího hranického organisty, Baltazara Vágnera a manželky Evy.

Z literátů-zpěváků je jistě možný Meviš, Kolančík, Jelec, Reich (purkmistr), Pernštýnský — toto jméno, jak uvádí Gallaš, změnilo se v 18. století snad vlivem přeměny jmen, obvyklé v tehdejších latinských školách, v Pernsteiner — Dernický, Šejda, Klímek, Fousek, Wayser a nejstarší předek rodu Řehulů, Pavel Řehula.

Roku 1710 žení se v Hranicích Leopold Staiger, organista z Těšic, s dcerou místního Ferd. Svačka.

Zajisté připadla, alespoň některému z milých čtenářů, otázka: Co a jak se zpívalo na našem starém kůru? Zpívá se něco dosud? Jaké byly pěvecké a hudební schopnosti starých Hraničanů?

Srovnávacím studiem písňového materiálu různých kostelních kůrů na Moravě docházíme k poznání, že se u nás zpívaly namnoze tytéž písně, které obsahuje zpěvník Slavíček rajský (vyd. 1609, 1719), dále rukopisné kancionály Tištínský (1647), Bzenecký (1739) i jiné.

Melodie starých písní plynou vážně a volně. Každý úsek písně jeví slavnostní důraznost. Široká stavba melodie pronikavě liší staré zpěvy od oněch, jež vznikly v polovině 18. století. Tehdy vliv nástrojového způsobu hry zasáhl ve starou formu písně a zcela ji přizpůsobil svým zřetelům. Melodie se stává sevřenější, oplývá průchodnými krátkými tóny, formově pak tihne píseň k třídlílosti skladeb — hlavně tanců — světských. Obojí vliv jeví ku př. slavné Mariale »Tisíckráté pozdravujem Tebe« a Sepolkro hranických soukeníků »Ejhle, již ten čas jest přišel«. (Na tuto velkopáteční tradiční píseň upozornil Mil. Semerád v listopadovém čísle tuším, Ž. K. roku 1947.) Dokončení.

František Šustek:

Spálov.

(Stručný vlastivědný přehled.)

IV. Chronologický přehled významných dějinných událostí.

13. století:

1241 Tataři vpadli na Moravu. Dle pověsti byla tehdy vypálena osada

Polom, obyvatelstvo, které se zachránilo v lesích, bylo prý vyvražďeno nebo zajato.

1253 Vpád mongolských Kumánů do našeho kraje.

14. století:

1310 Válečné tažení Jana Lucemburského na Hranicko, za něhož prý byl rozbořen hrad Puchhard u Potštátu.

1389 První písemná zmínka o Spálově, která se dochovala tím, že listina byla použita do kniž. vazby (ZDVGMS 31, ČMM 1930/254).

1394 Spálov se po prvé připomíná u Potštátu (Hosák 625).

15. století:

1408 Spálov se opět připomíná u Potštátu. Tehdy již měl faru. (Wolný, KT 205).

1419 Počátek husitských válek. Obyvatelé Spálova též záhy přijali učení Husovo.

1428 Husitští válečníci se usadili v Odrách. Jejich velitelem byl Doběš Puchala.

1436 Ukončení husitských válek.

1437 Na Moravu vtrhlo 4000 polských Kozáků, kteří velmi poplenili kraj potštátský.

1474 Uherský král Matyáš táhl se svým vojskem do Slezska. Tehdy asi zpusťla dědina Haltinův a hrádek Sighart.

1494 Ulit pro Spálov zvon, zvaný později »Lutrián«, který byl za první světové války odebrán na válečné účely.

16. století:

1523 Po tomto roce začalo se v našem kraji šířit učení něm. mnicha Martina Luthera. Ujalo se i ve Spálově a v celém okolí.

1538 Oddělen spálovský statek od panství potštátského.

1547 Heltinův je pustý (ZDO XXV, f. 47v.). Až do znovuosídlení bylo jeho pozemků používáno jako pastviska panských ovcí.

1560 Přibližně v této době vznikla ve Spálově farní škola.

1572 Mor v okolí horní Odry. V témž roce připomíná se po prvé »Zástružný mlýn« (pod »Švédskou skalou« č. 122), na němž tehdy seděl mlynář Matěj Šustek, předek dnes velmi rozvětveného rodu Šustků na Spálovsku.

1584 Zaveden gregoriánský kalendář místo dosavadního kalendáře juliánského, (jehož dosud používají pravoslavní Rusové). Po 6. lednu psalo se hned 17. ledna.

1585 Mor v našem kraji.

1595 Letopočet na dveřích dřevěného »srúbku« na gruntě č. 13. Jde zde o zbytek nejstarší datované dřev. sel. stavby na Spálovsku.

17. století:

1611 Koupila spálovský statek evangelička Kristina z Rogendorfu.

1618 Českým povstáním započala třicetiletá válka.

1619 Pořídila Kristina z Rogendorfu do kostela novou křtitelnicí (»lutrijánku«), již se používá dodnes.

1620 8. listopadu bitva na Bílé hoře u Prahy, které se zúčastnila na straně stavovské Kristina z Rog. (10 mužů a 2 koně), na vítězné straně císařské pozdější majitel panství plukovník Johann Gott-

- fried Breiner. Spálovský zámek, kostel i dědina byly vydrancovány Poláky, kteří táhli na pomoc císařskému vojsku.
- 1621 Konfiskace spálovského statku. Téhož roku vpádl s vojskem do severovýchodní Moravy krnovský markrabě Jan Jiří.
- 1624 Velký mor na Spálovsku. V tom roce zdržovali se ještě na panství lutherští predikanti.
- 1626 Vpád Dánů do našeho kraje pod velením hraběte Arnošta Mansfelda.
- 1627 Na J. A. Komenského mapě Moravy je Spálov označen jako farní obec s tvrzí (zámkem). V tomto roce zahájen zdoluhavý proces o spálovské panství mezi potomky Kristiny z Rogendorfu.
- 1632 Ve Spálově zpusťly grunty Tomanovský, Novákovský, Kohútovský a Rychlovský, v Luboměři Blahutovský.
- 1634 10. května po rekatolisaci ustanoven první katolický farář ve Spálově, Tobiáš Florantius.
- 1641 Sepsán starý urbář spálov. panství, který je dnes nezvěstný.
- 1642 Vpadli do našeho kraje Švédové pod vedením Linharta Torstenson.
- 1646 Začínají dochované spálovské gruntovnice. Nejstarší tři svazky gruntovnic jsou nezvěstné.
- 1647 Srpen. Spálov musel odevzdat veliteli švédské posádky ve Fulneku Rud. Lahrmanovi dobytek, sůl a kožené napaječe, pod pokutou 100 dukátů.
- 1648 24. října uzavřen ve vestfálských městech Münsteru a Osna-brücku mír, kterým byla ukončena třicetiletá válka — u nás zvaná »švédská«. Z té doby se zachovalo dosti hojně lidové vypravování, jakož i název »švédská skaua«, jež se vypíná nad stanicí Heřmánky a na níž se Spálovští skrývali sami i svůj majetek a dobytek před Švédy.
- 1650 V létě opustila poslední švédská posádka Fulnek.
- 1650 16. března připadla polovina spálov. panství ženskému klášteři »Nebeská brána« (Porta coeli, Himmelpforte) ve Vidni.
- 1667 První stížnosti a nepokoje poddaných na spálovském panství.
- 1671 Ve Spálově se připomíná důl.
- 1676 Generální lánská visitace spálovského panství.
- 1680 První selské bouře na Spálovsku.
- 1684 Začínají dochované spálovské matriky. Nejstarší, původně evangelická matrika asi z roku 1611, je dnes nezvěstná.
- 1694 K. F. Schertz postavil západní křídlo spálovské zámec. budovy.

18. století:

- 1705 Započato se stavbou a osídlováním Heltinova.
- 1717 Zasypan neispodnější panský rybník, dnešní zelinářská zahrada.
- 1718 Druhá selská bouře na Spálovsku.
- 1719 15. září Heltinovi obdržel zakládací listinu od K. F. Schertze (proto názvy: Schertzdorf, Šercov, Šercovice).
- 1726—1732 Třetí selská vzpoura na Spálovsku.
- 1728 Ryt. Zeno z Danhausenu dal na hrázi rybníka postavit sochu sv. Jana Nepomuckého, která dnes stojí na náměstí. (Na témž místě na hrázi stojí dnes socha P. Marie růžencové.)
- 1732—1734 Provedena přestavba farního kostela sv. Jakuba st. zhruba

do dnešní podoby. Loď rozšířena a postavena zděná věž. (Původní loď byla již sice zděná, ale užší, tak jako dnešní presbyterium, věž byla dřevěná.)

- 1743—1749 Čtvrtá a poslední selská vzpoura na Spálovsku.
- 1745 7. února zemřel ve Velké Bystřici u Olomouce vůdce selského povstání na Spálovsku Pavel Král, následkem přestálého týrání dozorců na olomouckých šancích.
- 1745 Sepsán nový urbář panství spálovského. Téhož roku byli ve Spálově Prusové.
- 1745 15. června velká vichřice ve Spálově.
- 1747 26. ledna prodány grunty předních selských vzbouřenců, kteří byli vyhnáni i s rodinami z panství.
- 1750 Provedena generální visitace panství. Sepsána poddanská fassa, obsahující soupis všech gruntů, chalup i domků poddaných na celém panství (Spálov, Luboměř, Barnov).
- 1758 Postavena severní zeď panské ovocné zahrady.
- 1770—1772 Velká neúroda a hlad, které měly za následek, že bylo započato s pěstováním zemáků.
- 1777 Postaven filiální kostel sv. Vavřince v Luboměři na místě dřívějšího kostela dřevěného.
- 1781 13. října vydal císař Josef II. toleranční patent, kterým byla zaručena svoboda náboženského vyznání. 1. listopadu vydal patent o zrušení nevolnictví.
- 1788 Nařízeno zříditi ve všech obcích skladiště obilí. Byly to t. zv. »sruby«, které stály ve Spálově na dnešním čísle 214, v Luboměři na čísle 96.
- 1790 Postaven jeden z prvních zděných selských gruntů, č. 46. Do té doby všechny grunty byly dřevěné, dnes jsou již ve Spálově jen 4 dřevěné grunty (č. 15, č. 27, č. 42 a č. 54).

19. století:

- 1804 Sepsán kostelní inventář spálovské farnosti.
- 1811 Státní úpadek. Peníze klesly na pětinu dřívější ceny.
- 1827 Postavena ve Spálově naproti faře škola, dnešní obecní dům č. 170 (knihovna).
- 1829 Socha sv. Jana Nep. přemístěna s hráze na nově zřízené náměstí.
- 1832 21. listopadu Spálov povýšen na městečko s právem dvou výročních a dobytčích trhů, na sv. Jiří a na sv. Šimona a Judu.
- 1833 18. prosince velká vichřice ve Spálově, která nadělala mnoho škody na porostech i na zvěři v lese.
- 1834 1. ledna nová velká vichřice.
- 1845 4. dubna vyhořel spálovský zámek se všemi hospodář. budovami.
- 1848 7. září zrušena robota.
- 1850 První obecní volby ve Spálově, společné pro Spálov, Luboměř a Heltinovi.
- 1861 Spálovský rodák Jan Lev z Vidně dal postavit v dolním konci sochu sv. Jana Nepomuckého.
- 1866 Postavena nová fara č. 5, v dnešní podobě. V témž roce prošel Spálovem na zpáteční cestě oddíl Prusů. Někteří z nich zemřeli na cholery.
- 1869 16. června ve Spálově zřízena a otevřena c. k. pošta.

- 1870 Zrušena na č. 55 »stupárna« s vodním pohonem na tlučení kaše.
 1873 Postavena dnešní obecná škola na místě býv. Čechova gruntu číslo 57.
 1873—1914 Hojně cestování a stěhování lidí z našeho kraje do Sever. Ameriky.
 1880 Přibližně v téže době začíná se na Spálovsku šířiti národní uvědomění.
 1883 Představenstvo obce Spálova odmítlo nabízenou výhodnou koupi spálovského velkostatku od barona Mořice Zawische z Osenic za 120.000 zl. z obavy před zadlužením obce.

Pokračování.

Drobné zprávy

Hranicko, umělečtí patroni. V 9. čís. IV. ročníku »Osvětová práce« ze dne 8. března 1949 jsou uvedeni umělečtí patroni okresu hranického. Jsou jimi: spisovatelka Helena Šmahelová z Olomouce, Polivkova ulice čís. 29 a akad. sochař Vladimír Navrátil z Velkého Újezda u Lipníka nad Bečvou.

Úspěchy hranických gymnastů v Soutěži tvořivosti mládeže 1949.

Okresní kolo STM, které proběhlo ve dnech 11.—13. března v Hranicích, přineslo velký úspěch studentům reálného gymnasia. Ve sborovém zpěvu zvítězil bezpečně velký smíšený sbor SČM reál. gymn. řízený prof. Al. Hanzlíčkem. Úspěšní byli gymnasté i v recitaci. V sólové recitaci mládeže od 15 let zvítězila sextánka Hana Neumannová, která dosáhla 98,5 z dosažitelných 100 bodů.

I na dalších třech místech skončili gymnasté Kutěj, Jarošová a Brtna. Ve sborové recitaci souborů do 15 let se umístily kvartánky na druhém místě, po velmi pěkném, samostatném vystoupení.

Dalších úspěchů dosáhli hudebníci. Klavírní duo O. Pulkert, VII. J. Románková VII. tř. a houslista J. Příbáň, VIII. tř. zvítězili ve svých kategoriích. V sólové hře na klavír dosáhli I. Bartušek, VII. tř. a D. Raab, VII. tř. druhého a třetího místa.

Dramatický kroužek hrál v soutěži Wolkrova Baladu o námořníku a podle neoficiálních zpráv dosáhl, dik aktivitě souboru, prvního místa. Všichni tyto vítězové vystoupili na velké přehlídce vítězů, která se konala 13. března 1949 odpoledne i večer v sokolovně.

Většina těchto studentů se zúčastnila také svazáckého MEVRA. Jež pořádalo okresní vedení SČM Hranice ve Vsetině dne 15. března.

Dramatický kroužek reálného gymnasia v Hranicích uskutečnil tři zájezdy na venkov. Studenti předvedli nejprve ve Strážnici n. Lud., pak v Potštátě a v Hustopečích n. Beč. Baladu o námořníku od Jiřího Wolkra a Paní mincmistrou od Ladislava Stroupežnického. Vystoupení studentů v těchto třech místech bylo velmi úspěšné a setkalo se s velkým porozuměním místního občanstva.

Jubileum hranického umělce. 5. března 1949 se dožil dlouholetý profesor výtvarné výchovy na hranickém reálném gymnasiu, akad.

malíř František Chmel, šedesáti let. Profesorský sbor i žáci připravili na tento den intimní oslavu, na níž jubilantovi zazpíval ústavní sbor. Za bývalé žáky poděkoval jubilantovi prof. Al. Hanzlíček, za žactvo oktáván VI. Stříbrnský. Prof. Chmel pak promluvil k mládeži o lásce k umění. Věříme, že mladý šedesátník dosáhne i v dalších letech velkých uměleckých úspěchů.

Okresní pedagogický sbor v Hranicích a všechno učitelstvo bylo začátkem školního roku postaveno před velkou úlohu: práci podle nových osnov, vydaných Mšao 31. 7. 1948. Osnovy znamenají základní změnu v dosavadní školské práci. Stanoví, že škola je lidově demokratická, politická, učí poznávat podstatu a zákonitost přírody a lidské společnosti, vzdělává v duchu národních tradic a ideálů humanity, vychovává národně a politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, zastance pracujícího lidu a stoupence socialismu, vede k samostatnému myšlení, pečuje o všestranný vývoj dětí. Nová škola žádá přátelský poměr mezi učitelem a žákem. Po stránce vyučovací osnovy nejen předepisují učivo, ale rozdělují je přesně na jednotlivé měsíce. Osnovy vyšly před začátkem školního roku. Již seznámení s osnovami si vyžádalo mnoho studia. Učitelstvo hranického okresu věnovalo této práci poslední srpnový týden a v něm celou řadu pracovních schůzí, jednak plenárních, jednak podle organizace škol a jednotlivých předmětů.

Od začátku školního roku soustřeďuje se práce OPS hlavně na řízení školské práce podle osnov a na výzkum osnov. Po celý školní rok se osnovy při školní práci kontrolují, zjišťuje se pokud vyhovují a navrhuje se eventuální žádoucí změny. Práce se účastní učitelstvo celého okresu. Práce na školách je velmi rozmanitá — školy se liší svojí organizací: nejvíce je jednotřídních a dvoutřídních škol, méně troj, čtyř a pětitřídních a škol středních, bývalých měšťanských. Různá organizace škol a rozlehlost okresu si vyžádala přiměřené rozdělení práce. Učitelé se scházejí na společných poradách okresních. Je žádoucí, aby se těžiště práce přeneslo na okrsky: hranický, lipenský, záhorský, oderský, valašský, bělotínský a velkoujezdský. Důležitá je dělba práce podle typů škol. Pracují komise pro školy mateřské, pro školy národní a pro školy střední. Podle organizace škol a podle předmětů pracují komise pro školy mateřské — má sekci výtvarnou, loutkovou, tělovýchovnou, hudební. Tato komise je ze všech nejmladší a vykazuje značnou činnost. Pro národní školy zvláště pracuje všeobecná komise pro školy národní, dále komise pro školy málotřídní, pro elementární vyučování, pro prvouku, vlastivědu a jazyk český. Nejstarší jsou komise pro střední — bývalé měšťanské školy — podle předmětů I., II. a III. odboru. Pro jazyk český, ruský, občanskou výchovu, tělesnou výchovu, pro domácí nauky pracují komise částečně společně pro národní a střední školy, částečně odděleně podle obsahu a povahy práce. Pro hudební výchovu, divadlo, film a rozhlas pracují referenti se spolupracovníky. Kromě plenárních schůzí a práce v komisích, které pracují pro celý okres, pořádány zájezdy a hospitace: na střední školu do Spálova, na národní školu ve Zbrašově, Spálově, chlapeckou a dívčí národní v Lipníku, v Hranicích. Hospitace hodnotně rozšiřují rozhled vyučujících po školské práci, umožňují pohled na školskou práci v různém prostředí a za nejrozmanitějších podmínek

a umožňují hodnocení práce vlastní i jiných. Vzhledem k jedinečné důležitosti hospitací navrhuje předseda OPS, okr. škol. inspektor Jar. Štranc, aby se kromě dosavadních hospitací, kterých se účastnil obvykle větší počet účastníků z celého okresu, konaly vzájemné hospitace sousedních škol různých stupňů organizace, tak, aby během školního roku poznali učitelé své nejbližší sousedy v jejich vlastním pracovním prostředí s jejich radostmi, starostmi i obtížemi.

ONV v Hranicích a Bánské Bystrici navázaly kulturní styky. OPS dal podnět, aby také školy navázaly obdobné vzájemné styky. OŠV v Bánské Bystrici sdělí adresy škol, které jeví zájem o vzájemnou korespondenci. Jednotlivé školy okresu navazují styky s průmyslovými a zemědělskými podniky a se závodními radami těchto podniků. Získává tím školní mládež: navštěvuje podniky, poznává skutečný praktický život, pro který se připravuje a dovede hodnotit jejich práci. Školy zvou také delegáty podniků — patronů — ke škol. slavnostem.

Učitelé pracují pilně na výzkumu nových osnov. Překážkou jest mnohdy velká přetíženosť značné části učitelstva prací kulturní, organizační, spolkovou, při obecní agendě. Citelný jest též nedostatek některých učebnic, které se však doplňují. Při nové organizaci sběru starých hmot má odvésti každý žák měsíčně 1½ kg starého papíru na výrobu nových učebnic. Jednotlivé školy a žáci na nich se zájmem soutěží ve sběru papíru a vykazují také v této výchovné práci velmi pěkné výsledky.

K. K.

LITERATURA

Na paměť F. L. Čelakovského.

V březnu letošního roku uplynulo stopadesát let od narození F. L. Čelakovského, vynikajícího básníka a jazykozpytce probuzenecké doby. K té příležitosti vychází v nakladatelství Práce spisek Josefa Vladyky, F. L. Čelakovský, český milý svatě Rusi (brož. 56 Kčs). — Autor monografie spolehlivě zachycuje lidskou i básnickou povahu F. L. Čelakovského i existenční vratkost jeho života, tak příznačnou pro naše vzdělance v probuzenecké době.

Recitačním kroužkům.

Na nejrůznějších stranických i odborářských schůzích a kulturních večerech se recitace stala důležitou částí programu. Z řad našich pracujících se již častěji ozvalo volání po vhodných výběrech veršů, určených k recitaci. Nyní vyšel v nakladatelství Práce k redakce L. Nejeleho sborník veršů sovětských básníků *Sovětská poesie* (brož. 10 Kčs).

Záhorská kronika vychází každý měsíc mimo prázdniny. Vydává Okr. rada osvětová v Hranicích. Vedoucí redakce a odpovědný správce listu Antonín Frel v Dolním Újezdě u Lipníka n. Beč. Roční předplatné Kčs 30.—. Číslo poštovní spoř. Brno 116.900. — Používání novinových známek povoleno ředit. pošt v Brně I A - 4-2370: 146.212. Dohlédací pošt. úřad Hranice 1. *Adresa redakce:* Dolní Újezd u Lipníka n. Beč. *Administrace:* Hranice. Tiskne Jar. Strojil, národní podnik v Přerově.